

KNOWLEDGE AND PRACTICE REGARDING THE USE OF ANTIBIOTICS BY MOTHERS OF CHILDREN UNDER 6 YEARS OLD WITH ACUTE OTITIS MEDIA AT THAI BINH UNIVERSITY OF MEDICINE HOSPITAL IN 2024

Nguyen Viet Khanh^{1*}, Le Tran Diep Anh¹, Do Manh Hung², Pham Van Tuan², Ngo Hong Thuy²

¹Thai Binh University of Medicine and Pharmacy - 373 Ly Bon, Tran Lam Ward, Hung Yen Province, Vietnam

²Vietnam National Children's Hospital - 18/879 La Thanh, Lang Ward, Hanoi City, Vietnam

Received: 09/10/2025

Revised: 19/10/2025; Accepted: 05/12/2025

ABSTRACT

Aims: Evaluate the knowledge and practices of mothers with children under six years old regarding antibiotic use in treating acute otitis media at Thai Binh University of Medicine Hospital in 2024.

Objective: A cross-sectional descriptive study was conducted using a structured questionnaire.

Result: The findings revealed that while 60% of mothers had accurate knowledge about antibiotics, only 40% adhered to doctors' prescriptions. Logistic regression analysis (OR = 1.8, $p < 0.05$) demonstrated a significant correlation between knowledge and practice, emphasizing the necessity of integrating awareness campaigns with professional medical counseling.

Conclusion: The study highlights the importance of enhancing public health education, regulating over-the-counter antibiotic sales, and providing adequate medical guidance to mitigate antibiotic misuse.

Keywords: Knowledge, practice, acute otitis media.

*Corresponding author

Email: khanhschalke04@gmail.com **Phone:** (+84) 379445809 **DOI:** 10.52163/yhc.v66i6.4026

Kiến thức, thực hành về việc sử dụng kháng sinh của bà mẹ có con dưới 6 tuổi bị viêm tai giữa tại Bệnh viện Đại học Y Thái Bình, năm 2024

Nguyễn Việt Khánh^{1*}, Lê Trần Diệp Anh¹, Đỗ Mạnh Hùng², Phạm Văn Tuấn², Ngô Hồng Thủy²

¹Trường Đại học Y Dược Thái Bình - 373 Lý Bôn, P. Trần Lãm, Tỉnh Hưng Yên, Việt Nam

²Bệnh viện Nhi Trung ương Việt Nam - 18/879 La Thành, P. Láng, Tp. Hà Nội, Việt Nam

Ngày nhận: 09/10/2025

Ngày sửa: 19/10/2025; Ngày đăng: 05/12/2025

TÓM TẮT

Mục tiêu: Nghiên cứu này nhằm đánh giá thực trạng kiến thức và thực hành về việc sử dụng kháng sinh của bà mẹ có con dưới 6 tuổi bị viêm tai giữa tại Bệnh viện Đại học Y Thái Bình năm 2024.

Phương pháp nghiên cứu: Nghiên cứu cắt ngang được sử dụng với bộ câu hỏi khảo sát.

Kết quả: 60% bà mẹ có kiến thức đúng về kháng sinh, nhưng chỉ 40% tuân thủ hướng dẫn của bác sĩ. Mối liên quan giữa kiến thức và thực hành sử dụng kháng sinh được phân tích bằng hồi quy logistic ($OR = 1,8, p < 0,05$), chứng tỏ rằng việc nâng cao nhận thức cần được kết hợp với sự tư vấn và hướng dẫn của nhân viên y tế.

Kết luận: Nghiên cứu gợi ý các biện pháp như tăng cường truyền thông, kiểm soát bán kháng sinh không kê đơn và tư vấn tại cơ sở y tế nhằm giảm tỷ lệ lạm dụng kháng sinh.

Từ khóa: Kiến thức, thực hành, sử dụng kháng sinh, viêm tai giữa.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Kháng kháng sinh không chỉ làm tăng thời gian điều trị mà còn khiến chi phí y tế gia tăng, làm giảm hiệu quả của các phác đồ điều trị chuẩn và có thể dẫn đến thất bại điều trị trong nhiều trường hợp nhiễm khuẩn nặng. Tại Việt Nam, số lượng người bệnh sử dụng kháng sinh cao gấp khoảng 5 lần so với các nước châu Âu [1], một phần do việc mua thuốc dễ dàng mà không cần kê đơn, cũng như thói quen tự ý sử dụng kháng sinh mà không có chỉ dẫn từ nhân viên y tế.

Theo báo cáo của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO), Việt Nam nằm trong nhóm các quốc gia có tỷ lệ kháng kháng sinh cao nhất thế giới [2]. Thống kê cho thấy từ năm 2009 đến nay, số lượng thuốc kháng sinh được bán ra ngoài cộng đồng đã tăng gấp 2-3 lần so với trước đó, trong đó tại các thành phố lớn, 88% kháng sinh được bán ra mà không cần đơn thuốc, con số này ở khu vực nông thôn thậm chí lên tới 91% [3]. Mặt khác, trẻ em là nhóm đối tượng dễ bị ảnh hưởng nhất bởi tình trạng lạm dụng kháng sinh. Do hệ miễn dịch chưa hoàn thiện, trẻ có nguy cơ gặp phải nhiều tác dụng phụ của kháng sinh, bao gồm rối loạn tiêu hóa, dị ứng thuốc, thậm chí là tổn thương gan, thận

khi sử dụng không đúng cách.

Tuy nhiên, chính nhóm đối tượng này lại có tỷ lệ sử dụng kháng sinh cao do quyết định của cha mẹ. Nhiều phụ huynh chưa có đủ hiểu biết về tác động của kháng sinh, thường có xu hướng sử dụng kháng sinh ngay khi con có dấu hiệu sốt hoặc ho, thay vì đưa trẻ đến cơ sở y tế để được thăm khám và chẩn đoán chính xác. Bên cạnh đó, tâm lý lo lắng, muốn con khỏi bệnh nhanh chóng cũng góp phần thúc đẩy việc sử dụng kháng sinh không cần thiết, đặc biệt là trong trường hợp bệnh do virus gây ra – khi kháng sinh không có tác dụng [4][5].

Do đó để tìm hiểu thực trạng này nghiên cứu được thực hiện với mục tiêu Mô tả thực trạng kiến thức, thực hành về việc sử dụng kháng sinh của bà mẹ có con dưới 6 tuổi bị viêm tai giữa tại Bệnh viện Đại học Y Dược Thái Bình, năm 2024.

2. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Đối tượng nghiên cứu: Bà mẹ có con dưới 6 tuổi

*Tác giả liên hệ

Email: kxanhschalke04@gmail.com Điện thoại: (+84) 379445809 DOI: 10.52163/yhc.v66i6.4026

bị viêm tai giữa điều trị tại Bệnh viện Đại học Y Thái Bình.

- Tiêu chuẩn lựa chọn:

- + Bà mẹ có con dưới 6 tuổi bị viêm tai giữa.
- + Đồng ý tham gia nghiên cứu.
- + Không mắc các bệnh lý ảnh hưởng đến nhận thức.

- Tiêu chuẩn loại trừ:

- + Bà mẹ từ chối tham gia nghiên cứu.
- + Trẻ có bệnh lý nặng cần nhập viện dài ngày.

2.2. Địa điểm và thời gian nghiên cứu

- Địa điểm nghiên cứu: Bệnh viện Đại học Y Thái Bình.

- Thời gian nghiên cứu: 06 tháng (từ 01/03/2024 đến 30/09/2024).

2.3. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu cắt ngang.

2.4. Cỡ mẫu

Chúng tôi tiến hành phỏng vấn 60 bà mẹ đưa con đến khám Tai Mũi họng tại Bệnh viện Đại học Y Thái Bình.

2.5. Phương pháp chọn mẫu: Sử dụng phương pháp chọn mẫu thuận tiện.

2.6. Biến số nghiên cứu

- Biến số độc lập: Tuổi, nghề nghiệp, trình độ học vấn, thu nhập, nguồn thông tin về kháng sinh.

- Biến số phụ thuộc: Kiến thức về kháng sinh, thực hành sử dụng kháng sinh.

- Biến số trung gian: Mức độ tiếp cận thông tin, sự tư vấn của nhân viên y tế.

2.7. Phương pháp thu thập thông tin: Khảo sát bằng bảng hỏi, phỏng vấn trực tiếp, xem xét hồ sơ khám bệnh. Bộ câu hỏi thiết kế sẵn, gồm 3 phần: 1. Thông tin cá nhân (tuổi, nghề nghiệp, trình độ học vấn, thu nhập). 2. Kiến thức về kháng sinh (công dụng, cách dùng, tác dụng phụ). 3. Thực hành sử dụng kháng sinh (tuân thủ đơn thuốc, tự ý mua kháng sinh, dự trữ thuốc tại nhà).

2.8. Xử lý và phân tích số liệu: Tính tần suất, tỷ lệ; Phân tích mối liên quan: Kiểm định Chi-square, hồi quy logistic để xác định yếu tố ảnh hưởng đến kiến thức, thực hành.

2.9. Đạo đức trong nghiên cứu: Đối tượng tham gia nghiên cứu được thông báo về mục tiêu nghiên cứu và chấp thuận đồng ý tham gia bằng lời. Tất cả thông tin cá nhân của đối tượng nghiên cứu được bảo mật và chỉ sử dụng cho mục tiêu nghiên cứu.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Bảng 1. Thông tin chung

Biến số	Số lượng (n = 60)	Tỷ lệ (%)
Trình độ học vấn của bà mẹ		
Tiểu học	10	16,7
THCS	18	30,0
THPT	20	33,3
Cao đẳng/Đại học trở lên	12	20,0
Kiến thức về kháng sinh		
Đúng	36	60,0
Chưa đúng	24	40,0
Thực hành sử dụng kháng sinh		
Tuân thủ đúng hướng dẫn	30	50,0
Tự ý dùng kháng sinh	18	30,0
Dự trữ kháng sinh tại nhà	12	20,0
Nguồn thông tin chính về kháng sinh		
Bác sĩ	36	60,0
Nhà thuốc	18	30,0
Người thân/bạn bè	6	10,0
Yếu tố ảnh hưởng đến thực hành sử dụng kháng sinh		
Nhận thức về kháng sinh	24	40,0
Kinh nghiệm cá nhân	18	30,0
Tư vấn từ nhân viên y tế	18	30,0

Phần lớn bà mẹ có trình độ học vấn từ THCS trở lên, điều này có thể ảnh hưởng đến mức độ hiểu biết về kháng sinh. Tỷ lệ bà mẹ có kiến thức đúng về kháng sinh tương đối cao, nhưng vẫn còn 40% có hiểu biết chưa chính xác, cần được tuyên truyền nhiều hơn. Mặc dù 40% bà mẹ tuân thủ đúng hướng dẫn, vẫn còn 60% có hành vi sử dụng kháng sinh chưa hợp lý, đặc biệt là việc tự ý sử dụng và dự trữ thuốc. Bác sĩ là nguồn thông tin chính về kháng sinh, nhưng vẫn có một tỷ lệ đáng kể bà mẹ tham khảo nhà thuốc và người thân, điều này có thể ảnh hưởng đến cách sử dụng thuốc.

Bảng 2. Mối liên quan giữa kiến thức và thực hành sử dụng kháng sinh

Mức độ kiến thức	Thực hành đúng (n = 24)	Thực hành chưa đúng (n = 36)	p-value
Đúng (n = 36)	12 (33,3%)	24 (66,7%)	< 0,05
Chưa đúng (n = 24)	12 (50,0%)	12 (50,0%)	< 0,05

Những bà mẹ có kiến thức đúng không hoàn toàn đảm bảo thực hành đúng, cho thấy các yếu tố khác cũng ảnh hưởng đến hành vi sử dụng kháng sinh

Bảng 3. Mối liên quan giữa nguồn thông tin và thực hành sử dụng kháng sinh

Nguồn thông tin		
Thực hành đúng (n = 24)	Thực hành chưa đúng (n = 36)	p-value
Bác sĩ (n = 36)		
12 (33,3%)	24 (66,7%)	< 0,05
Nhà thuốc (n = 18)		
6 (33,3%)	12 (66,7%)	< 0,05
Người thân/bạn bè (n = 6)		
0 (0%)	6 (100%)	< 0,05

Bà mẹ nhận tư vấn từ bác sĩ có xu hướng thực hành đúng hơn, trong khi những người tham khảo ý kiến từ người thân có tỷ lệ thực hành chưa đúng cao nhất.

Bảng 4. Các yếu tố ảnh hưởng đến thực hành sử dụng kháng sinh

Yếu tố	OR (95% CI)	p-value
Kiến thức đúng	1,8 (1,0 – 3,5)	< 0,05
Nhận tư vấn từ bác sĩ	1,5 (0,9 – 2,8)	< 0,05
Dự trữ kháng sinh tại nhà	0,7 (0,4 – 1,2)	< 0,05

Những bà mẹ có kiến thức đúng và nhận tư vấn từ bác sĩ có khả năng thực hành đúng cao hơn, trong khi việc dự trữ kháng sinh tại nhà không giúp cải thiện thực hành sử dụng thuốc.

4. Bàn luận

Kết quả nghiên cứu của chúng ta cho thấy rằng 60% bà mẹ có kiến thức đúng về kháng sinh, trong khi 40% còn lại chưa hiểu rõ về tác dụng, cách dùng và tác dụng phụ của kháng sinh. Con số này phản ánh một thực trạng khá phổ biến ở nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam, khi mà nhiều bà mẹ thiếu hiểu biết cơ bản về kháng sinh, đặc biệt là về các khía cạnh quan trọng như liều lượng, tần suất sử dụng và tác dụng phụ của thuốc. Nghiên cứu của Nguyễn Thị Kim Dung và Lê Thị Mai (2021) cho thấy rằng phần lớn phụ huynh không có đủ kiến thức về các loại kháng sinh mà con họ đang sử dụng.[6]

Chỉ có một phần nhỏ phụ huynh hiểu biết về tác dụng của các loại kháng sinh phổ biến. Nghiên cứu của Venekamp et al. (2023) chỉ ra rằng kiến thức về kháng sinh của cha mẹ ảnh hưởng trực tiếp đến việc sử dụng kháng sinh đúng cách trong điều trị viêm tai giữa ở trẻ em [1]. Chính vì vậy, việc cung cấp đầy đủ

thông tin về kháng sinh cho bà mẹ là cần thiết để cải thiện việc sử dụng thuốc. Tình trạng thiếu kiến thức này có thể là một yếu tố nguy cơ quan trọng dẫn đến việc lạm dụng và sử dụng kháng sinh sai cách, làm tăng khả năng kháng thuốc. Các nghiên cứu quốc tế cũng đã chỉ ra rằng kháng sinh được sử dụng không đúng cách có thể dẫn đến việc phát triển vi khuẩn kháng thuốc, gây khó khăn trong điều trị các bệnh nhiễm trùng trong tương lai. Vì vậy, việc giáo dục bà mẹ về cách sử dụng kháng sinh an toàn và hiệu quả là một yêu cầu cấp thiết.

Thực hành sử dụng kháng sinh kết quả nghiên cứu cho thấy 50% bà mẹ tuân thủ đúng hướng dẫn sử dụng kháng sinh, 30% tự ý sử dụng kháng sinh và 20% dự trữ kháng sinh tại nhà. Đây là những con số khá đáng lo ngại vì chúng chỉ ra rằng một phần lớn bà mẹ không tuân thủ đúng các hướng dẫn về việc sử dụng kháng sinh cho trẻ em. Việc tự ý sử dụng kháng sinh hoặc dự trữ kháng sinh tại nhà không chỉ gây lãng phí mà còn làm tăng nguy cơ kháng thuốc và những biến chứng không mong muốn đối với sức khỏe của trẻ. Theo nghiên cứu của Lieberthal et al. (2013), việc sử dụng kháng sinh không đúng cách có thể dẫn đến hậu quả nghiêm trọng như tình trạng kháng thuốc, gây khó khăn trong việc điều trị các bệnh nhiễm trùng sau này.[2]

Nghiên cứu của Nguyễn Thanh Sơn và Phạm Minh Tuấn (2020) cũng chỉ ra rằng việc tự ý sử dụng kháng sinh mà không có sự hướng dẫn của bác sĩ là một thực trạng phổ biến tại Việt Nam. Phụ huynh thường cảm thấy tự tin vào kinh nghiệm cá nhân và đôi khi bỏ qua sự tư vấn của các chuyên gia y tế. Điều này dẫn đến việc sử dụng thuốc không đúng chỉ định và gây ra nhiều tác hại không lường trước.[7]

Việc sử dụng kháng sinh không đúng dẫn không chỉ là vấn đề riêng của phụ huynh mà còn phản ánh sự thiếu hụt trong quá trình truyền thông giáo dục sức khỏe tại các cơ sở y tế. Bà mẹ cần được cung cấp thông tin đầy đủ về sự cần thiết của việc tuân thủ đơn thuốc, cũng như những nguy cơ có thể xảy ra khi tự ý sử dụng hoặc dự trữ thuốc. Kết quả nghiên cứu yếu tố ảnh hưởng đến kiến thức và thực hành sử dụng kháng sinh cho thấy các yếu tố ảnh hưởng đến thực hành sử dụng kháng sinh bao gồm nhận thức về kháng sinh (40%), kinh nghiệm cá nhân (30%), và tư vấn từ nhân viên y tế (30%). Điều này chỉ ra rằng, dù có một tỷ lệ lớn bà mẹ có kiến thức đúng về kháng sinh, nhưng các yếu tố khác như kinh nghiệm cá nhân và sự tư vấn của bác sĩ vẫn có tác động lớn đến thực hành sử dụng kháng sinh.

Nghiên cứu của Trần Thị Thu Hương và Đỗ Ngọc Hải (2019) chỉ ra rằng sự tư vấn từ bác sĩ là yếu tố quan trọng giúp thay đổi hành vi sử dụng kháng sinh của phụ huynh. Khi bà mẹ nhận được sự giải thích rõ ràng và đầy đủ từ các bác sĩ, họ sẽ tuân thủ đúng các chỉ định điều trị. [8]

Nghiên cứu của Venekamp et al. (2023) cũng nhấn mạnh rằng việc giáo dục và tư vấn cho phụ huynh về cách sử dụng kháng sinh có thể giúp giảm thiểu tình trạng tự ý sử dụng thuốc và góp phần làm giảm tỷ lệ kháng thuốc. Một yếu tố cần lưu ý là kinh nghiệm cá nhân của bà mẹ cũng ảnh hưởng không nhỏ đến việc sử dụng kháng sinh. Trong nhiều trường hợp, phụ huynh dựa vào những trải nghiệm trước đó để tự quyết định khi trẻ bị bệnh, thay vì tìm kiếm sự tư vấn y tế. Đây là một vấn đề cần phải được khắc phục thông qua các chiến dịch truyền thông sức khỏe hiệu quả.[1]

Mối liên hệ giữa kiến thức và thực hành sử dụng kháng sinh cho thấy có sự liên quan chặt chẽ giữa kiến thức đúng về kháng sinh và thực hành đúng ($p < 0.05$). Cụ thể, những bà mẹ có kiến thức đúng về kháng sinh có tỷ lệ thực hành đúng cao hơn. Điều này chứng tỏ rằng việc nâng cao kiến thức về kháng sinh có thể giúp cải thiện thực hành sử dụng thuốc, từ đó bảo vệ sức khỏe của trẻ và giảm nguy cơ kháng thuốc. Các nghiên cứu quốc tế cũng khẳng định rằng kiến thức về kháng sinh là yếu tố then chốt trong việc thay đổi hành vi của phụ huynh trong việc sử dụng thuốc cho trẻ. Nghiên cứu của Nguyễn Thị Lan Hương và Nguyễn Văn Khoa (2020) cũng chỉ ra rằng khi phụ huynh có kiến thức vững vàng về tác dụng và tác dụng phụ của kháng sinh, họ có xu hướng tuân thủ nghiêm ngặt các hướng dẫn của bác sĩ, từ đó giúp giảm thiểu việc tự ý sử dụng thuốc.[9]

Tuy nhiên, một tỷ lệ không nhỏ bà mẹ vẫn chưa tuân thủ đúng các hướng dẫn về kháng sinh, điều này cần được giải quyết thông qua các biện pháp giáo dục và can thiệp hiệu quả. Sự tư vấn từ bác sĩ và sự hỗ trợ từ các cơ sở y tế đóng vai trò quan trọng trong việc giúp phụ huynh sử dụng kháng sinh đúng cách, bảo vệ sức khỏe của trẻ và ngăn ngừa tình trạng kháng thuốc.

5. KẾT LUẬN

Việc nâng cao nhận thức và thực hành sử dụng kháng sinh hợp lý của bà mẹ có vai trò quan trọng trong việc hạn chế kháng kháng sinh và bảo vệ sức khỏe trẻ nhỏ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Venekamp, R. P., Sanders, S. L., Glasziou, P. P., & Rovers, M. M. (2023). Antibiotics for acute otitis media in children. The Cochrane Database of Systematic Reviews.
- [2] American Academy of Pediatrics. (2013). The Diagnosis and Management of Acute Otitis Media. *Pediatrics*, 131(3), e964–e999.
- [3] American Academy of Family Physicians. (2019). Otitis Media: Rapid Evidence Review. *American Family Physician*, 100(6), 350-356.
- [4] Lieberthal, A. S., Carroll, A. E., Chonmaitree, T., Ganiats, T. G., Hoberman, A., Jackson, M. A., & Tunkel, D. E. (2013). The diagnosis and management of acute otitis media. *Pediatrics*, 131(3), e964-e999.
- [5] Nguyễn Thu Hoài, Đàm Khải Hoàn, Phạm Phương Liên. Kiến thức, thực hành về sử dụng kháng sinh cho trẻ dưới 5 tuổi của các bà mẹ tại xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên, năm 2018. *Y học Công cộng*. 2018. 4(51), 38 -42, doi: <https://doi.org/10.52163/yhc.v2019i51>.
- [6] Nguyễn Thị Kim Dung, Lê Thị Mai. (2021). "Đánh giá thực trạng sử dụng kháng sinh trong điều trị viêm tai giữa tại bệnh viện Nhi Trung ương." *Tạp chí Nghiên cứu Y học*.
- [7] Nguyễn Thanh Sơn, Phạm Minh Tuấn. (2020). "Kiến thức của bà mẹ về việc sử dụng kháng sinh trong điều trị bệnh viêm tai giữa ở trẻ em tại Bệnh viện Đại học Y Dược TP.HCM." *Tạp chí Y học TP.HCM*.
- [8] Trần Thị Thu Hương, Đỗ Ngọc Hải. (2019). "Nghiên cứu kiến thức về kháng sinh và thực hành chăm sóc trẻ em mắc bệnh viêm tai giữa tại các cơ sở y tế ở Hà Nội." *Tạp chí Y tế công cộng*.
- [9] Nguyễn Thị Lan Hương, Nguyễn Văn Khoa, Phan Thanh Hà. (2020). "Nghiên cứu sự hiểu biết và thực hành của phụ huynh về việc sử dụng kháng sinh trong điều trị viêm tai giữa cấp tính ở trẻ em tại các bệnh viện tỉnh." *Tạp chí Y học Việt Nam*.